

miński zaprezentował 25. numer „Etnolingwistyki”, w którym opublikowano teksty przewidziane do wygłoszenia na XV MKS w Mińsku (20–27 sierpnia 2013), w ramach bloku tematycznego pod nazwą *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, tj.: Jerzy Bartmiński i Wojciech Chlebda (Polska, Lublin/Warszawa, Opole), *Problem konceptu bazowego i jego profilowania – na przykładzie polskiego stereotypu EUROPY*, s. 69–96; Elena Rudenko (Belarus’, Minsk), *Kognitivnaja definicija koncepta SVOBODA (po dannym belorusskogo jazyka)*, s. 143–160; Galina Javorska (Ukraina, Kijów), *EVROPA v ukrainskich tekstach (k probleme variatynosti koncepta)*, s. 97–112; Dejan Ajdačić (Serbia, Belgrad / Kijów), *Kollekcija cennostej SVOBODA, RAVENSTVO, BRATSTVO i opirajuščiesja na nee konstrukcii v slavjanskich jazykach*, s. 113–130; Irina Sedakova (Rosija, Moskwa), *Smena cennostnych paradig v Rossii 2011–2012 gg.: Ot čestnosti k SVOBODE*, s. 53–68; Svetlana M. Tolstaja (Rosija, Moskwa), *Russkaja ČEST’ i pol’skij HONOR*, s. 9–22; Elena

L. Berezovič (Rosija, Ekaterinburg), *Kak menjajutsja ocenki cennostej (na primere rus. SAMOLJUBIE)*, s. 181–200.

Głos zabrał również współorganizator XV Kongresu Słowistów w Mińsku – Nikołaj Antropow. Następnie Iwona Bielińska-Gardziel (sekretarz konwersatorium EUROJOS; IS PAN, Warszawa) przedstawiła stan prac prowadzonych w ramach projektu grantowego „Metody analizy JOS w kontekście badań porównawczych”, realizowanego od XII 2012 roku w Instytucie Słowistyki PAN. Przypomniała o współpracy naukowców reprezentujących polskie i zagraniczne instytucje naukowe, przybliżyła zamierzenia projektu oraz harmonogram toczących się i planowanych na kolejne lata prac, zaznaczając, że w mocy pozostaje plan wydania w roku 2015 pięciu osobnych tomików *Leksykonu aksjologicznego Słowian i ich sąsiadów*, które obejmą hasła DOM, PRACĘ, EUROPE, WOLNOŚĆ oraz HONOR/GODNOŚĆ. Tomiki te zostaną opublikowane w Słowistycznym Ośrodku Wydawniczym jako osobna seria wydawnicza pod naczelną redakcją Jerzego Bartmińskiego.

Iwona Bielińska-Gardziel
KONFERENCJA „GWARA I TEKST”
(KRAKÓW, 27–28 IX 2013)

W dniach 27–28 września 2013 roku w Krakowie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Gwara i tekst”, zorganizowana przez Katedrę Historii Języka i Dialektologii Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Referentami byli naukowcy z kilku krajów: Czech, Polski, Rosji, Ukrainy i Wielkiej Brytanii, reprezentujący różne jednostki naukowe, uniwersyteckie i akademickie.

W ramach zaproponowanego tematu ogólnego uczestnicy konferencji skupili swą uwagę na kilku zagadnieniach szczegółowych: 1. Gwara jako świadectwo języka mówionego; 2. Gwara w perspektywie kultury

oralnej; 3. Tekst gwarowy w przekazie piśmiennym – problemy redakcji, komentarza i opracowania; 4. Gwara w perspektywie kulturoznawczej i etnolingwistycznej; 5. Tekst gwarowy w perspektywie genologicznej; podstawowe gatunki wypowiedzi użytkowych i artystycznych i ich współczesne kontynuacje.

Halina Pelcowa (UMCS) potraktowała tekst gwarowy jako przykład *oral history*, rozpatrując wypowiedź gwarową jako formę przekazu wydarzeń z przeszłości, w której zaznacza się perspektywa etnolingwistyczna i kulturoznawcza. Jerzy Sierociuk (UAM) zajął się gwarą jako odrębnym językiem, pokazując, jak oddziałuje „oralność” środowiska gwarowego na jego język/mowę. Przedmiotem analizy Janiny Labochy (UJ) stały się pamięć i zapomnienie

nie w narracji autobiograficznej – w referacie (odczytanym przez Kazimierza Sikorę) zostały omówione kolejno kwestie dotyczące gromadzenia materiału, jego opracowania redakcyjnego, opisu pragmatyngwistycznego, językowych środków wyrażania narracyjnego procesu przywoływania wspomnień, stylistycznych i genologicznych aspektów badania tekstów autobiograficznych.

O problemie tożsamości kulturowej polskiej wsi w epoce globalizacji i przemian społeczno-ekonomicznych mówiła Halina Kurek (UJ), natomiast Halina Karaś (UW) przedstawiła referat dotyczący reprezentatywności tekstów gwarowych jako podstawy planowanego Korpusu Gwar Polskich. Natalia Chobzej (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Lwów) potraktowała tekst jako ilustrację słownika dialektalnego, a Józef Kąś (UJ) omówił kwestię funkcjonowania gwary w słowniku gwarowym.

Kilka referatów dotyczyło sposobów wykorzystania gwary w tekstach artystycznych – Maria Pająkowska-Kensik (UKW) mówiła o gwarze kociewskiej we współczesnych tekstach Pomeranii; Zofia Kubiśzyn-Mędrala (UJ) na przykładzie rękopisu *Wesela haczowskiego* pokazała, jak ludowy tekst artystyczny może stać się źródłem poznania gwary; referentka skoncentrowała się głównie na odtworzeniu językowo-kulturowego obrazu społeczności wiejskiej i rodziny na tle obrzędu weselnego wsi haczowskiej. Katarzyna Czarnecka (IJP PAN) potraktowała tekst literacki jako źródło informacji o gwarze kresowej – analizując powieść Andrzeja Mularczyka *Każdy żyje jak umie*, wskazała na obecność licznych cech gwarowych z różnych poziomów języka zarówno w warstwie narracyjnej powieści, jak i w dialogach bohaterów.

Natomiast przykładom zastosowania gwary w tekstach poetyckich poświęcone były referaty Joanny Kulczyńskiej (UJ), która mówiła o inspiracjach kulturą regionalną i gwarą sandomierską w poezji Stanisława Młodożeńca, oraz Katarzyny Stanisławskiej-Kogut (UP), traktującej wiersze

Józefa Gary jako przykład wilamowickiego tekstu gwarowego.

Kilka referatów poświęcono zagadnieniom związanym z gwarą Podhala – Maciej Rak (UJ), opierając się na materiale podhalańskim, dokonał analizy tekstu gwarowego pod kątem statystyki leksykalnej; Maciej Mączyński (UP) mówił o gwarze podhalańskiej z perspektywy miłośników Tatr; prezentując sądy wybitnych „zakopiańczyków” z przełomu XIX i XX wieku (m.in.: Matlakowskiego, Witkiewicza, Pawlikowskich, Radzikowskich), pokazał, jak postrzegali oni język autochtonów oraz przybliżył ich refleksje językoznawcze dotyczące gwary, Anna Mlekodaj (PPWSZ, Nowy Targ) poruszyła kwestię potencjału literackiego tej gwary.

Badaniom dialektu w ujęciu historycznym poświęcono dwa referaty – Błażej Osowski (UAM) poddał analizie XVIII-wieczne inwentarze dóbr szlacheckich z terenu Wielkopolski, traktując je jako źródło leksyki gwarowej, którą następnie skonfrontował ze stanem XX-wiecznym i dzisiejszym, a Konrad K. Szamryk (UwB) dokonał przeglądu XVIII-wiecznych rękopiśmiennych kazań Krzysztofa Kluka (proboszcza parafii w Ciechanowcu na Podlasiu) pod kątem obecności w nich leksyki gwarowej, a następnie zestawił wynotowany materiał z opracowaniami leksyko-graficznymi z wieku XIX i XX, aby ustalić, które leksemy miały charakter regionalny/gwarowy również w wieku XVIII.

Iwona Bielińska-Gardziel (Instytut Slawistyki PAN) w oparciu o ustne relacje ludowe na temat nazw rodzinnych, obrzędowości i zwyczajów rodzinnych oraz materiał zaczerpnięty ze słowników gwarowych podjęła próbę pokazania, jaki obraz rodziny (i jej członków) został utrwalony w gwarowej leksyce rodzinnej; odtworzenia motywacji owych nazw oraz wskazania językowych wykładników wartościowania poszczególnych ról rodzinnych. Beata Ziajka (IJP PAN, Kraków) przyjrzała się ustnym tekstom gwarowym jako źródłu informacji na temat statusu dziecka w rodzinie daw-

niej i obecnie; stwierdziła, że odzwierciedlają one sposób wartościowania dziecka (obecnie jest ono znacznie wyższe niż dawniej). Referentka zwróciła uwagę na zwiększenie demokratyzacji stosunków rodzinnych, co (jej zdaniem) znajduje potwierdzenie także w płaszczyźnie językowej.

Kwestię funkcjonowania gwary w mediach poruszyła Monika Kresa (UW), która na przykładzie telewizyjnego serialu „Blondynka” (reż. Maciej Gronowski) podjęła problem wykorzystania zabiegu stylizacji na gwary podlaskie, poddając analizie język poszczególnych bohaterów filmu, oraz Ilona Gumowska (UMCS), która pokazała sposoby i funkcje wykorzystania gwary w tekstach reklamowych i wskazała na podstawowe błędy popełniane przez twórców reklam. Anna Piechnik (UJ) przedstawiła referat dotyczący miejsca gwary w języku prasy lokalnej – rozpatrując przykład zakliczyńskiego miesięcznika „Głosiciel” (pisanego językiem ogólnym) pokazała, jakie elementy gwarowe przedostają się do języka lokalnej inteligencji.

Omówieniem charakterystycznych cech poszczególnych gwar zajęły się kolejno: Anna Łuczarska (UKW), która przedstawiła problem stanu gwary kociewskiej dawniej i dziś, próbując odpowiedzieć na pytanie o jej rolę w budowaniu poczucia tożsamości lokalnej wiejskiej społeczności; Justyna Garczyńska (UW) poświęciła uwagę realizacji samogłosek w gwarze kurpiowskiej, dokonując akustycznego opisu akcentowanych samogłosek ustnych w obustronnym kontekście spółgłosek twardych realizowanych w mowie Kurpianek. Problemem fleksji zajęła się także Katarzyna Potępa (UJ), która omówiła kwestię wymowy zmiennej (*â*) w języku inteligencji wiejskiej Podola-Górowej k. Gródka nad Dunajcem w oficjalnym i nieoficjalnym typie kontaktu, zaś przedmiotem zainteresowania Justyny Kobus (UAM) była analiza fleksji gwarowej pod kątem sposobu opisu (statyczny czy dynamiczny). Tomasz Jelonek (UJ) przedstawił sposoby funkcjonowania mikrotoponimów w polszczyźnie mówionej mieszkań-

ców wsi. Poddając analizie nazwy terenowe z obszaru Truskolas i powiatu kłobuckiego (określenia pól, łąk, lasów itp.) o różnorodnej motywacji, wykazał, że mikrotoponimy tworzą sprawnie funkcjonujący system określeń, który zaspokaja potrzeby komunikatywne rdzennych mieszkańców w zakresie orientacji przestrzennej na danym terenie. Ewa Leśniak (UP, Kraków) zaprezentowała powiedzenia i przysłowia gwarowe mieszkańców wsi Przyszowa, a zagadnieniem miejskiej gwary lwowskiej zajął się Jan Fellerer (Uniwersytet Oksfordzki), który analizował materiał polsko- i ukraińskojęzyczny, pochodzący z lwowskiego sądownictwa karnego z około 1900 roku, odzwierciedlający cechy gwary lokalnej i stanowiący świadectwo wielokulturowego dziedzictwa miasta.

Natalia Chibeba (Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki) na podstawie tekstów dotyczących wesela na Bojkowszczyźnie pokazała zróżnicowanie nazw narzeczonych (w zależności od etapów obrzędu), natomiast Irina Baklanova (RAN) omówiła nazwy ozdób kobiecych w rosyjskich dialektach północnych, uwzględniając perspektywę onomazjologiczną.

Trzy referaty poświęcono zagadnieniom dialektów polskich poza granicami kraju – Oksana Zakhutska (UW) i Ludmiła Januszewska (IJP PAN, Warszawa) zwróciły uwagę na stylistyczne osobliwości tekstów gwarowych polszczyzny na Ukrainie. Referentki dokonały porównania języka mówionego szlachty i chłopów, aby następnie wskazać podobieństwa i różnice między tymi odmianami polszczyzny południowokresowej. Beata Bednářová (Uniwersytet Ostrawski) przeanalizowała język osób przesiedlonych na Syberię pod koniec XIX wieku i na początku wieku XX (które w codziennej komunikacji posługują się językiem polskim) i przybliżyła słuchaczom specyfikę dialektu polskiego na Syberii, jego stan dzisiejszy oraz interferencje z językiem rosyjskim. Ekaterina Popova (Uniwersytet Ostrawski) przedstawiła obecną sytuację syberyjskich gwar mieszkańców polsko-

języcznych wsi w Buriacji i Chakasji w ujęciu porównawczym, uwzględniającym m.in. aspekt sytuacji językowej, cech gwary, tła historycznego i kulturowego.

Podczas konferencji nie zabrakło także refleksji teoretycznej, dotyczącej aktualnego stanu dyscypliny. Zagadnieniom aksjolingwistycznym był poświęcony referat Moniki Buławy (IJP PAN, Kraków), która dokonała przeglądu dialektologicznych prac dotyczących wartości i wartościowania oraz wskazała możliwości i perspektywy rozwoju badań aksjolingwistycznych bazujących na materiale gwarowym. Bogusław Wyderka (UO) zajął się rozważaniem problemów teoretycznych dotyczących współczesnej dialektologii. Zwrócił uwagę na to, że podejmowane współcześnie interpretacje różnorakich przejawów zmian funkcjonalnych i systemowych w odmianach językowych nie mieszczą się w granicach wyznaczonych przez konwencjonalny paradygmat metodologiczny dialektologii, dlatego zaproponował poszerzenie i zdefiniowanie

siatki podstawowych terminów uwzględniających nowe zjawiska komunikacyjne. Tetiana Jastrębska (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy) przedstawiła referat dotyczący tekstu jako źródła badań dialektologicznych; Kazimierz Sikora (UJ) omówił problem funkcji incipitu w dialogicznym tekście gwarowym, natomiast Tomasz Kurdyła (UJ) podjął próbę odpowiedzi na pytanie, czy należy mówić o stylach, czy raczej o odmianach polszczyzny ludowej.

Tematyka konferencji dobrze wpisała się w zakres zainteresowań badawczych środowiska krakowskiej polonistyki, w którym badania dialektologiczne mają bogatą tradycję. Konferencji towarzyszyła ożywiona dyskusja; uczestnicy dzielili się refleksjami i doświadczeniem. Sesja stała się również okazją do zwiedzenia pięknych, zabytkowych wnętrz Collegium Maius UJ, gdzie uczestnicy mieli okazję wysłuchać koncertu Moniki Makowskiej (skrzypce) i Jana Oberbeka (gitara klasyczna).

Damian Gocół
MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
NAUKOWA „HISTORIA MÓWIONA
W KRĘGU NAUK HUMANISTYCZNYCH
I SPOŁECZNYCH”
(LUBLIN, 7–8 XI 2013)

Listopadowa konferencja dotycząca historii mówionej została zorganizowana przez Instytut Filologii Polskiej UMCS i Instytut Historii UMCS. Celem organizatorów było znalezienie płaszczyzny porozumienia pomiędzy reprezentantami różnych dyscyplin naukowych i przetestowanie różnych metodologii *oral history*. Językoznawcy skupiają się przede wszystkim na tym, „jak” mówi świadek historii. Inne podejście do materiału relacji mówionych prezentują historycy. Dla badacza historii najnowszej ważniejsze jest to, „co” mówi nar-

rator. Listopadowa konferencja pozwoliła reprezentantom tych dwóch spolaryzowanych stanowisk na przedyskutowanie swoich poglądów. W obradach udział wzięli językoznawcy, historycy, socjologowie, folklorysty, dziennikarze i przedstawiciele instytucji kultury. Prelegenci reprezentowali zarówno polskie, jak i zagraniczne jednostki naukowe: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Akademię L. Koźmińskiego w Warszawie, Rosyjską Akademię Nauk w Moskwie, Rosyjski Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Moskwie, Instytut Sławiastyki PAN, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Instytut Historii PAN, Polskie Towarzystwo Historii Mówionej. Poza tym w obradach wzięli udział również dziennikarze